

Prezentacja z warsztatu: doświadczenia ucieczki

Praca edukacyjna z młodzieżą wrażliwą na traumę w ramach wolontariatu

"Budować mosty zamiast płotów!"

Przedmowa

Stowarzyszenie „Utopia e.V.” jest publicznym podmiotem zajmującym się pracą z młodzieżą w dwumieście Frankfurt/Słubice. Stowarzyszenie to założono w tzw. latach kiju baseball'owego, żeby zapobiec rasistowskim, seksistowskim oraz nacjonalistycznym nurtom za pomocą emancypacyjnej pracy edukacyjnej, młodzieżowej i kulturalnej.

W efekcie otwarcia mostu między Frankfurtem i Słubicami jako most dwumiasta, a także w efekcie ruchu migracyjnego z 2015r. oraz ataku putinowskiej Rosji na Ukrainę, angażujemy się na rzecz solidarnego, humanistycznego i antykapitalistycznego spojrzenia na temat * „integracja”.

W tej ulotce wymienione są inicjatywy, doświadczenia oraz pojęcia przede wszystkim dla innych wolontariuszy zajmujących się pracą kulturalną i edukacją. Odzwierciadla ona doświadczenia części członków stowarzyszenia „Utopia e.V.”. Szczególnie dziękujemy fundacji PNWM, która wspiera finansowo i ideowo napisanie oraz publikację naszych doświadczeń i stanowisk.

Ta ulotka została napisana przez wolontariuszy i nie stawia ona wymagania absolutności czy ostateczności, ale jest zaproszeniem do rozmowy.

MRCNK

* „Integracja” jest pisana w cudzysłowie, żeby podkreślić pewien problem. Mianowicie użycie tego słowa zakłada z góry istnienie normalnego społeczeństwa, które w rzeczywistości nie istnieje. My natomiast wypowiadamy się na rzecz porozumienia, koegzystencji, samostanowienia i solidarności.

Więcej wspólnoty, mniej podziałów

Dzieci, młodzież oraz młodzi dorośli, którzy mają doświadczenia związane z ucieczką są oczywistą częścią społeczeństwa. Odróżnianie młodych ludzi według tego, czy przeżyli ucieczkę, czy nie jest naszym zdaniem problematyczne z następujących powodów:

- Neguje ono charakter oczywistości,
- Wspólnota owych grup (np. potrzeba organizowania wspólnego czasu wolnego, wychowanie poprzez opiekuna lub walka o wolny wybór środków kształcenia się) już nie ma takiej istotności,
- Doświadczenie dyskryminacji, przemocy oraz biedy dotyczy i traumatyzuje zarówno ludzi bez doświadczenia ucieczki.

To, czym się wyróżni młodzież, ma tylko w tych obszarach odgrywać jakąś rolę, w których faktycznie istnieją różnice. My wolontariusze, ale także pewne struktury, nie powinniśmy sztucznie narzucać młodzieży owych różnic.

Ta ulotka ma być małym impulsem zachęcającym do pracy z młodymi ludźmi z doświadczeniem ucieczki. Odpowiedzialność społeczna, pedagogiczne spojrzenie na traumę oraz strategie odporności w tematach związanych z ucieczką są różnego rodzaju.

Ponadto pragniemy, żeby potraktowano dzieci i młodzież jako samodzielne podmioty - które nie tylko mają partycypować w „świecie dorosłych”, ale które potrzebują także własną przestrzeń do rozwoju i samorealizacji.

Czym jest trauma?

Często podkreśla się niewystarczająco wyraźnie różnicę pomiędzy pojęciami „migracja” i „azyl”. Według nas nie powinno się szukać lub usprawiedliwiać przyczyny ucieczki w tzw. „Freedom of Movement” (wolność przemieszczenia się). Jest to według nas złym zrozumieniem pojęcia ucieczki. Mimo że wszyscy uchodźcy migrowali, to nie zawsze to zrobili z własnej woli, ponieważ często zmuszały ich okoliczności do ucieczki. W celu podkreślenia przymusu i przemocy, w niektórych przypadkach mówi się o migracji wymuszonej.

Również żądanie międzynarodowego świata bez granic, które się wyraża w formie takich haseł jak np.: „No Borders, No Nations”, w kontekście pracy pedagogicznej ze względu na rzeczywiste stosunki społeczne prowadzi do błędnego zrozumienia roli pedagogów. Granice państw są tylko wynikiem ludzkiego umysłu, mają jednak istotny wpływ na obecne ludzkie życie. Często takie hasła jak wyżej wymienione, szczególnie w złym miejscu i w złym czasie, zasłaniają sprzeczności oraz potrzeby osób dotkniętych traumą.

Nie tylko ucieczka w samym sobie dla dzieci i młodzieży związana jest z masywnymi, zagrażającymi egzystencję obciążeniami i przeżyciami. Sama decyzja, żeby uciec została podjęta w celu uniknięcia zagrożenia egzystencji. Jeżeli młodzi ludzie wyjadą z Polski do Niemiec lub na odwrót, to jest to np. związane z pracą, studiami lub rodzinną sytuacją. W takich przypadkach na szczęście powodem nie jest zagrożenie życia, a także przemieszczenie się z jednego państwa do drugiego nie powoduje traumy.

Rozwój cierpienia oraz symptomów traumy uchodźców również zależy od doświadczeń i przeżyć po ucieczce w państwie przyjmującym. „Integracja” to właśnie niejednostronna sprawa.

Trauma nie jest wydarzeniem chwilowym występującym nagle w którymś momencie, wywołując zespół stresu pourazowego. Trauma raczej jest długim i skomplikowanym procesem. W tym procesie, zależnie od czynników zewnętrznych, występują cierpienia i inne symptomy. Symptomy wewnętrzne to na przykład strategie poradzenia sobie (odporność) oraz dotychczasowe doświadczenia z własnego życia. Do czynników zewnętrznych można zaliczyć sytuacje społeczne, a także od tego zależne doświadczenia indywidualne z osobami stanowiącymi autorytet.

Przy pracy pedagogicznej zajmującej się traumą, aspekt odporności jest niezbędny. My pedagodzy jesteśmy odpowiedzialni za to, żeby wzmocnić zdolność do odporności wobec traumy u młodzieży. Przy tym równocześnie zależy nam na tym, by podkreślić zbiorową odpowiedzialność. Naszym priorytetem jest łączenie funkcjonowania jako aktywisty i pedagoga.

Możemy stwierdzić, że specyficzne pola doświadczeń nie są porównywalne. Tak samo cierpienia indywidualne zależą od kontekstu społecznego. Z tego powodu bardzo istotne jest szersze rozumienie kontekstu polityczno-społecznego. W zasadzie, to każda trauma ma swój punkt wyjścia w relacjach międzyludzkich oraz w politycznych warunkach ramowych, które się z biegiem czasu zawsze formują na nowo.

obciążenie ⇔ trauma

Czym różni się obciążenie od traumy?

- Trauma = „witalne przeżycie dyskrepancji między czynnikami sytuacyjnymi, mającymi charakter zagrożenia oraz możliwościami indywidualnymi pokonania”

(Fischer und Riedesser, 1998, S. 79)

Skutki zdrowotne doświadczenia traumy

Doświadczenia traumatyczne

Klasyczne zaburzenie po traumie

ostra reakcja na obciążenie, zaburzenie dopasowania się, zespół stresu pourazowego, ciągła zmiana osobowości po ekstremalnym obciążeniu
złożony zespół stresu pourazowego, dysocjacyjne zaburzenie, somatyczne zaburzenie bólu, emocjonalnie niestabilne zaburzenie osobowości

Zaburzenia częściowo spowodowane przez doświadczenie traumy

, dysocjacyjne zaburzenie, zaburzenia odżywiania, zaburzenie afektywne, narkomania, zaburzenie somatyczne,

Schorzenia cielesne i umysłowe

Długoterminowe zmiany niebędące schorzeniami psychicznymi, wzór rozwoju, lęk, poczucie niepewności i zagrożenia, zniszczone postrzeganie świata czy dysonans poznawczy

Teoria sekwencyjnej traumatyzacji

Przebieg traumatyzacji jest podzielony na różne fazy - w tej ulotce zostają przedstawione istotne fazy dla pracy z młodzieżą.

FAZA SEKWENCYJNA: NA UCIECZCE

Ucieczka może być przeżyciem traumatycznym. W związku z tym stanowi obciążenie psychiczne. Trzeba więc pomagać przy pogodzeniu się z tym, ponieważ szczególnie dzieci i młodzież często nie są zdolne do samodzielnego analizowania procesów i nie potrafią snuć refleksji. Z tego powodu zwiększy się znaczenie obiektywnego i pedagogicznego spojrzenia na ten temat.

Trzeba zwrócić uwagę na to, że młodzi ludzie doświadczyli sytuacje różnego rodzaju. Z pedagogicznego punktu widzenia jedna rzecz musi być jasna - mianowicie nie istnieje żadna tzw. konkurencja cierpienia. Natomiast każda historia życia powinna być potraktowana na równi i ma takie same uprawnienie do egzystencji.

Dzieci i młodzież ledwo potrafią ocenić przeżycie ucieczki. Z tego powodu właśnie trudno znaleźć zdrową strategię poradzenia sobie z traumą. Naszym celem w pracy edukacyjnej jest tworzenie otwartego i tolerancyjnego na naturalne wady człowieka środowiska. Chcemy gwarantować, żeby dotknięte osoby czuły się komfortowo. To właśnie ma spowodować swobodne wypowiedzenie się tych osób o własnym losie.

Pedagogiczna praca relacyjna jako wyzwanie

Wrażliwa na traumę praca relacyjna z obciążonymi lub strauumatyzowanymi dziećmi i młodzieżą to nieprosta sprawa. Trzeba się właśnie dobrze przygotować na nią, przy czym nie wystarcza przygotowanie się metodyczno dydaktyczne. Dzieci nieświadomie przyniosą bolesne przeżycia, które stają się częścią relacji pedagogicznej. Z tego wynikające bieg wydarzeń relacyjnych jest skomplikowany i wywołuje u wszystkich uczestników silne emocje.

Warunkiem dla sensownych czynności pedagogicznych w stosunkach tego rodzaju, to rozumienie nieświadomej dynamiki poprzez refleksję własnych uczuć w tej relacji.

Szczególnie wolontariusze powinni uważać (obok przyjaznych i poważnych stosunków) na zdrowy dystans w celu ochrony samego siebie przed emocjami i obciążeniami.

Ciągłe i wiarygodne wsparcie młodzieży w sytuacjach stających się kryzysem jest tylko możliwe, jeżeli istnieje wspólny język. Można rozwijać zrozumienie wydarzeń związanych z relacją za pomocą lekcji grupowych i warsztatów, kierujących się indywidualnymi potrzebami młodzieży.

Rozszerzenie kompetencji związanych z rozumieniem i czynami mających pomagać młodzieży doświadczającej traumy jest ważną sprawą. Wszyscy powinni się nauczyć umiejętności do samorefleksji, żeby dawać młodym ludziom przestrzeń do obiektywnego spojrzenia na siebie do dyspozycji. Podstawowym warunkiem przy tym jest tworzenie ufnej atmosfery jako bezpiecznego miejsca.

FAZA PRZEJŚCIOWA: POCZĄTKOWY CZAS W MIEJSCU PRZYJMUJĄCYM

Owa faza lub raczej sekwencja oznacza rozpoczęcie zajmowania się traumą i ranami. Na tym etapie bardzo ważne jest, jak potraktuje się tę sytuację - jak się zareaguje na te doświadczenia itp., przy czym decydujące jest istnienie wrażliwego na traumę wsparcia. Kolejna faza skupia się na poradzeniu sobie z przeszłymi ranami oraz z dodatkowymi ewentualnymi trudnościami. Do takich dodatkowych czynników stresu można liczyć np. obawy przed ewentualną deportacją, pomoc rodzicom jako tłumacz w urzędach, a także doświadczenie rasizmu.

Często status uznaje się tylko jako „tymczasowy”, w związku z czym powiązanie się emocjonalnie z krajem przyjmującym i jego mieszkańcami staje się szczególną trudnością.

Zadania

ZADANIA WOLONTARIUSZY

- pedagogiczne podejście do kompleksowego przeżycia traumy za pomocą szkoleń
- aktywne i wspólne omawianie społeczno-politycznych tematów (przyczyny ucieczki, prywatyzacja kultury)
- elastyczne i stosowne manewrowanie w konfliktach
- poznanie problemów i tworzenie odpowiednich rozwiązań oraz adresowanie zadań
- pedagogiczna praca edukacyjna, refleksje z bliskością, ale też dystansem
- omawianie własnego uspołecznienia
- refleksja własnych czynów i uczuć
- stałe i wiarygodne wsparcie
- tworzenie relacji z szacunkiem

Lista

co wolno robić	czego nie można robić
Szanować i rozumieć	nadużywać władzy i autorytetu
humanitarność	przymus grupowy i opinii
współczucie i empatia	obojętność
zostawianie do dyspozycji wolną przestrzeń na refleksje i uczucia	rozszerzenie lub ignorowanie granic indywidualnych
świadomość własnej odpowiedzialności	wyczerpanie własnych sił

Źródła

- El-Mafaalani, Aladin (2017): Flucht in die Migrationsgesellschaft. In: Hartwig, Luise/ Mennen, Geral/ Schrapper, Christian (Hrsg.): Handbuch. Soziale Arbeit mit geflüchteten Kindern und Familien. Beltz Juventa., Weinheim., S. 20-34.
- Schwarz, Ulla Johanna/ Müller, Christoph (2016): Psychosoziale Aspekte der pädagogischen Arbeit mit geflüchteten Kindern und Jugendlichen. In: Sonderpädagogische Förderung heute 61. Ausgabe 1/2016. Beltz Juventa. Weinheim., S. 23-38.
- The UN Refugee Agency (UNHCR): Abkommen über die Rechtsstellung der Flüchtlinge vom 28. Juli 1954.
- The UN Refugee Agency (UNHCR): Protokoll über die Rechtsstellung der Flüchtlinge vom 31. Januar 1967
- Braukhane, Katja/ Knobloch, Janina (2011): Das Berliner Eingewöhnungsmodell – Theoretische Grundlagen und praktische Umsetzung. Aus URL: [KiTaFT_Braukhane_Knobloch_2011.pdf](#) (kitafaxtexte.de) (data wizyty: 22.08.2022)
- Berthold, Thomas (2014): In erster Linie Kinder Flüchtlingskinder in Deutschland. Aus URL: <https://www.unicef.de/blob/56282/fa13c2eefcd41dfca5d89d44c72e72e3/fluechtlingskinder-in-deutschland-unicef-studie-2014-data.pdf> (data wizyty: 22.08.2022).
- Ayanoglu, Fatih (2018): Sozialistische Jugend Deutschlands – Die Falken (wydawca), 24 Stunden sind kein Tag, zeszyt 39 – Gruppenarbeit mit Geflüchteten